

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Филолошки Факултет „Блаже Конески“ - Скопје
Faculty of Philology „Blaže Koneski“

ISSN 1409-8571

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

За издавачот: Проф. д-р Максим Каранфиловски,
декан на факултетот

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Лидија Капушевска-Дракулевска

Мира Трајкова

Агим Лека

Фадил Хоџа

Соња Витанова-Стрезова

Ненад Вујадиновиќ

Милан Дамјаноски

EDITORIAL BOARD

Lidija Kapusevska-Drakulevska

Mira Trajkova

Agim Leka

Fadil Hoca

Sonja Vitanova-Strezova

Nenad Vujadinović

Milan Damjanoski

Адреса: Филолошки факултет „Блаже Конески“, р.фах 567
1000 Скопје, Република Македонија

Address: Faculty of Philology „Blaze Koneski“, PO Box 567
1000 Skopje, Republic of Macedonia

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

на филолошки факултет „Блаже Конески“
на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Книга 37, 2011

ANNUAL COLLECTION

of the Faculty of Philology „Blaze Koneski“
of the University „St. Cyril and Methodius“ - Skopje
Volume 37, 2011

Лектура: Славица Велева

Печати: БороГрафика-Скопје

Тираж: 300

Филолошки Факултет „Блаже Конески“ - Скопје
Faculty of Philology „Blaže Koneski“

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ANNUAL

книга 37

Скопје / Skopje
2011

*Посвешено на
Јагранка Владова*

СОДРЖИНА

ВО СПОМЕН НА ЈАДРАНКА ВЛАДОВА

Ангелина БАНОВИК-МАРКОВСКА IN MEMORIAM: ЈАДРАНКА ВЛАДОВА	15
Јасна КОТЕСКА ЗА ЈАДРАНКА: ЗА КАНЦЕЛАРИЈАТА НА ВИСТИНСКИОТ УЧИТЕЛ	17
Весна МОЈСОВА-ЧЕШИШЕВСКА, Елена КОНЕСКА ЖЕНСКИОТ, КИРИЛИЧЕН ИСТОК НАСПРОТИ МАШКИОТ, ЛАТИНИЧЕН ЗАПАД	25
Нада ПЕТКОВСКА ЧИТАЊАТА НА СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА НА ЈАДРАНКА ВЛАДОВА	35
Искра ТАСЕВСКА ХАЦИ-БОШКОВА ХРОНОТОПОТ КАКО ЖАНРОВСКА И РЕФЕРЕНЦИЈАЛНА СПЕЦИФИЧНОСТ ВО ЛИТЕРАТУРАТА ЗА ДЕЦА	49
Марија ТОДОРОВА ЛИТЕРАТУРАТА ЗА ДЕЦА КАКО УЧЕЊЕ ЗА СВЕТОТ	61
Сеад ЦИГАЛ КОН „БИТ ПАЗАР“ НА ЈАДРАНКА ВЛАДОВА	67
Трајче СТАМЕСКИ ЗА НЕКОЛКУ ПОСТМОДЕРНИСТИЧКИ ФИНТИ	73

ЈАЗИК И ДИДАКТИКА

Агим ПОЉОСКА ВАРИЈАНТАТА НА АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ЧЕТИРИЈАЗИЧНИКОТ НА ДАНИИЛ МОСКОПОЛЕЦОТ	81
---	----

Звонко НИКОДИНОВСКИ ЗА ЕДНА СЕМИОЛОШКА МЕТОДА ВО СЕМАНТИЧКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА	119
Емилија БОЈКОВСКА ИНТЕГРАТИВЕН ПРИСТАП ВО СПРОВЕДУВАЊЕТО НА УНИВЕРЗИТЕТСКИ ИСПИТИ ПО СТРУЧЕН ЈАЗИК ВТЕМЕЛЕНИ ВРЗ САМОСТОЛНА АКТИВНОСТ НА КАНДИДАТИТЕ	133
Маргарита ВЕЛЕВСКА, Мира ТРАЈКОВА НОВА ОРТОГРАФИЈА ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК : ОСОБЕНОСТИ И МЕСТО ВО НАСТАВАТА ПО ФРАНЦУСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	145
Irina ВАВАМОВА L'ENSEIGNEMENT DE LA TRADUCTION FACE AUX DEFIS DE LA MONDIALISATION	153
Радица НИКОДИНОВСКА ОСОБЕНОСТИ НА КОМПЕТЕНЦИЈАТА ЗА ПРЕВЕДУВАЊЕ ВО СТРАНСКИ ЈАЗИК	161
Емилија САРЖОСКА – ГЕОРГИЕВСКА СПОРЕДУВАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИСКИТЕ ШЕМИ НА СОСТАВИ НА J1 И J2	167
Mirjana ALEKSOSKA-CHKATROSKA DE L'UTILITÉ DE MAÎTRISER LES CONSTITUANTS DES UNITÉS TEXTUELLES POUR UN MEILLEUR TRAITEMENT DE L'INFORMATION EN INTERPRÉTATION DE CONFÉRENCE	193
Анета ДУЧЕВСКА, Бобан КАРАПЕЈОВСКИ, Бојан ПЕТРЕВСКИ ЗА КОНГРУЕНЦИЈАТА ВО РЕЛАТИВНИТЕ ЗАВИСНОСЛОЖЕНИ РЕЧЕНИЦИ	209
Александра САРЖОСКА ЗА НЕКОИ ЈАЗИЧНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЕКОНОМСКИОТ ФУНКЦИОНАЛЕН СТИЛ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ДНЕВЕН ПЕЧАТ	219
Силвана СИМОСКА ТИПОЛОГИЈА НА СЛОЖЕНИ ЗБОРОВИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	223

- Ruska IVANOVSKA-NASKOVA**
 GLI STUDI SUI COSTRUTTI CONDIZIONALI
 TRA LINGUISTICA, FILOSOFIA E PSICOLOGIA 233
- Јоана ХАЦИ-ЛЕГА ХРИСТОВСКА**
 ПОГЛЕДОТ НА СВЕТ, ГОВОРОТ
 И СПОРЕДБЕНИТЕ ЈАЗИЧНИ ИСТРАЖУВАЊА 245
- Sonja KITANOVSKA-KIMOVSKA**
 ARGUMENTS FOR AND AGAINST
 THE CLASSICAL VIEW ON WORD MEANING 253
- Анастасија КИРКОВА-НАСКОВА**
 МЕГУЈАЗИЧНА ФОНОЛОГИЈА: СПОРЕДБА НА КОНСОНАНТСКИТЕ
 СИСТЕМИ НА АНГЛИСКИОТ И НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ... 259
- Елена ОНЧЕВСКА**
 НАСТАВНИТЕ ПРОГРАМИ НА ЛЕКТОРИТЕ
 ПО СОВРЕМЕН АНГЛИСКИ ЈАЗИК: СОДРЖИНИ И СТАВОВИ ... 277
- Zorica TRAJKOVA**
 TEACHING PRAGMATICS: THE SPEECH ACT OF REQUEST 285
- Мира БЕКАР**
 КУЛТУРА И НАСТАВА: ЗОШТО Е ВАЖНО
 ДА СЕ РАЗБЕРЕ КОНЦЕПТОТ *КУЛТУРА*
 ПРИ ПРЕДАВАЊЕ НА НЕМАЈЧИН ЈАЗИК? 297
- Билјана НАУМОСКА**
 КРАТОК ОСВРТ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК
 ОД ИСТОРИСКА ПЕРСПЕКТИВА 309
- Сања ГАВРИЛОВСКА**
 ИМЕНСКИТЕ СЛОЖЕНКИ ВО ПРАВНАТА
 ТЕРМИНОЛОГИЈА НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК 325
- Наташа СТОЈАНОВСКА-ИЛИЕВСКА**
 МОТИВИРАНОСТА ЗА ПОСТОЕЊЕТО
 НА ПЕРИФРАСТИЧНИТЕ ПРЕДИКАТИ ВРЗ ПРИМЕРИ
 ОД АНГЛИСКИОТ И ОД МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 335
- Билјана МИРЧЕВСКА-БОШЕВА**
 КОНЦЕПТОТ *РАДОСТ* ВО МАКЕДОНСКАТА
 И ВО РУСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА 341

Даниела ЦВЕТАНОВСКА ИНТЕРФЕРЕНЦИЈА И ХИБРИДИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК ПРЕКУ ЕЛЕКТРОНСКИТЕ И ПЕЧАТЕНИТЕ МЕДИУМИ	349
---	-----

КНИЖЕВНОСТ И КУЛТУРА

Добрила МИЛОВСКА РАКОПИСНО ЖИТИЕ НА СВ. ЗЛАТА МЕГЛЕНСКА	357
Науме РАДИЧЕСКИ ГОГОЉЕВИОТ „ВИЈ“ И МИТОЛОШКИТЕ СУШТЕСТВА ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА И УМЕТНИЧКА ЛИТЕРАТУРА ..	369
Нина АНАСТАСОВА ШКРИЊАРИЌ БИБЛИОТЕРАПИЈА СО СКАЗНИ	389
Дорeана ХРИСТОВА ХУМАНА СТРАТЕГИЈА	401
Snežana PETROVA L'ENFANT AU COURS DES SIECLES	405
Соња ВИТАНОВА-СТРЕЗОВА КОЛОНИЈАЛНИОТ ДИСКУРС ВО РОМАНОТ <i>РОБИНЗОН КРУСО</i> ОД ДАНИЕЛ ДЕФО: ИДЕНТИТЕТОТ КАКО ИДЕОЛОШКИ КОНСТРУКТ	421
Фадил ХОЏА ОСМАНСКО - ДИВАНСКАТА ПОЕЗИЈА, ПОЕТИКАТА И КНИЖЕВНИОТ ПОРТРЕТ НА ФУЗУЛИ	428
Зорица НИКОЛОВСКА РОМАНТИКАТА КАКО ЕСКАПИЗАМ ВО ТРИЛОГИЈАТА МЕСЕЧАРИ НА ХЕРМАН БРОХ	449
Марија ГОРГИЕВА ДИМОВА ЗОШТО ИСТОРИОГРАФСКА МЕТАФИКЦИЈА?	459
Румена БУЖАРОВСКА ТИПОВИ И МЕХАНИЗМИ НА ХУМОР ВО РАСКАЗОТ „ДОБРЕДОЈДОВТЕ КАЈ МАЈМУНИТЕ“ ОД КУРТ ВОНЕГАТ	469

- Татјана ПАНОВА-ИГЃАТОВИЌ**
 МАКЕДОНСКАТА ЖЕНА ВО ДЕЛАТА НА МАЈЛС ФРАНКЛИН ... 477
- Vladimir MARTINOVSKI**
 BALKAN SOUND IMAGES 493
- Recai ÖZCAN**
 “AKILLI İLE DELİ KARDEŞ” MASALININ
 GÖSTERGEBİLİMSEL BAKIŞLA TAHLİL DENEMESİ 499
- Калина МАЛЕСКА**
 РЕАЛНОСТА НА БОРХЕСОВАТА ФАНТАСТИКА,
 НЕРЕАЛНОСТА НА КОРТАСАРОВИОТ РЕАЛИЗАМ 515
- ЕКСПОЗЕА ОД МАГИСТЕРСКИ
 И ДОКТОРСКИ ТРУДОВИ**
- Ајтен КАМИЉИ**
 АЛБАНСКИТЕ ГОВОРИ ОД СТРУШКИОТ РЕГИОН 525
- Емина АВДИЌ**
 ИНТЕРКУЛТУРНИОТ ПРИСТАП ВО НАСТАВАТА
 ПО ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК И НЕГОВАТА
 ПРИМЕНА ВО РЕПУБЛИКА ГЕРМАНИЈА 539
- Слободанка КОЛЕМИШЕВСКА**
 НАРОДНИ НАЗИВИ НА РАСТЕНИЈАТА
 ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 549
- Емил НИАМИ**
 АНТОНИМИТЕ ВО РУСКИОТ
 ВО СПОРЕДБА СО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 559
- Бисера СТАНКОВА**
 МИНАТОТО-ИДНО ВРЕМЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
 И НЕГОВИТЕ ГЕРМАНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ 569
- Даринка ВЕСЕЛИНОВА**
 АНАЛИЗА НА СИНТАКСИЧКАТА ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ ВО
 ТОЛКУВАЊЕТО ОД ГЕРМАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК 583

- Милан ДАМЈАНОСКИ**
„ПОСЕДУВАЊЕ“ НА А.С. БАЈАТ –МОДЕЛ
ЗА НОВО ЧИТАЊЕ НА ВИКТОРИЈАНСКИОТ ПЕРИОД
ВО АНГЛИСКАТА ЛИТЕРАТУРА 591
- Маријана ГОРГИЕВА**
ИНТЕРСУБЈЕКТИВНОСТА ВО ГЕРМАНСКОЈАЗИЧНАТА
ЕКСПРЕСИОНИСТИЧКА ЛИРИКА 597
- Љиљана УЗУНОВИЌ**
КАМПАНА И ПОЕТИТЕ НА ФРАНЦУСКИОТ СИМБОЛИЗАМ 611
- Ирина ТАЛЕВСКА**
РОДОТ И ПОЛИТИКАТА НА ПИСМОТО:
ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ, ТИЦИЈАНО СКАРПА,
ГОЛИЈАРДА САПИЕНЦА И АНА МАРИА ОРТЕЗЕ 623
- Горан ИВКОВИЌ**
ОД ПРОКСЕМА ДО ИДЕОЛОГЕМА
ВО ДРАМСКИТЕ ТЕКСТОВИ НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ 637

ХРОНИКИ

- Атанас НИКОЛОВСКИ**
МИРКО ПАВЛОВСКИ: ПРВИОТ ИЗБРАН ПРОФЕСОР
ПО МЕТОДИКА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ 651
- Катерина ВЕЛЈАНОВСКА**
ЛУБИЛЕЈ ЗА ПОЧИТ 671
- Мира ТРАЈКОВА, Ирина БАБАМОВА**
МЕГУНАРОДЕН ПРОЕКТ ЗА ОБУКА
НА ПРОФЕСОРИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК 675
- Анастасија ГУРЧИНОВА**
КНИЖЕВНИ ДИСЛОКАЦИИ
IV МЕГУНАРОДЕН КОНГРЕС НА ЕВРОПСКАТА МРЕЖА
ЗА КОМПАРАТИВНИ КНИЖЕВНИ СТУДИИ 679

ПРЕДАВАЊА

- Цветана ГЕОРГИЕВА**
БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА НА 20-ТЕ ГОДИНИ
НА XX ВЕК И ФИЛОСОФСКИТЕ ИДЕИ НА МОДЕРНИЗМА 683

Анета ДУЧЕВСКА
Бобан КАРАПЕЈОВСКИ
Бојан ПЕТРЕВСКИ

ЗА КОНГРУЕНЦИЈАТА ВО РЕЛАТИВНИТЕ ЗАВИСНОСЛОЖЕНИ РЕЧЕНИЦИ

Клучни зборови: зависна синтагма, конгруенција, релативизација, рестриktivност, нерестриktivност, фокус, контекст.

Предмет на интерес во овој труд претставува конгруенцијата по категоријата број во оние релативни реченици во кои како релативизирана именска група се јавува зависна синтагма од типот 'еден од некој/нешто'. Прашањето што произлегува од оваа тема и што го поставуваме на разгледување е дали може во посочениот структурен тип релативни реченици да се јави и еднинско и множинско согласување меѓу релативизираната именска група во главната дел-реченица и прирокот во зависната дел-реченица¹, или само множинско. Илустрирано со пример, прашањето е дали се прифатливи и двете варијанти: 'Една од земјите што ни помага е Шведска' / 'Една од земјите што ни помагаат е Шведска', или, пак, само втората.

За да се одговори на ваков тип јазични прашања, обично се консултира јазичната норма, која, за конкретниов случај, вели: „Лично-глаголската форма во зависната дел-реченица треба да се согласува по број со релативизираната именска група, која е во множинска форма“ (Л. Минова-Гуркова 2000, 263). Ако го додадеме кон овој опис и фактот дека за македонскиот јазик е типично согласувањето по форма, т.е. по блискост, поставеното прашање можеме да го затвориме и да го документираме како решено. Меѓутоа, не смееме, а да не ја консултираме и јазичната практика, која е, или би требало да биде, во спрега со нормата за повеќе прашања, ако не за сите. Практиката вели дека се среќаваат примери и со еднинско согласување, и со ова се отвораат нови прашања: дали се работи за недоследност во овие случаи и треба лекторски да се интервенира или, пак, се работи за некаква суптилна разлика/нијанса во

¹ Ова се однесува на случаите кога релативизираната ИГ е во функција на подмет во зависната дел-реченица; ако е таа во функција на предмет, согласувањето ќе се гледа меѓу неа и соодветната кратка заменска форма.

значењето, која сосема го оправдува еднинското согласување. Нашите размислувања одат во прилог на второво, но не го исклучуваат ни првото. Всушност, нашата теза што ја поставуваме овде е дека се можни реченици и со еднинско и со множинско согласување. Притоа, се фокусираме на случаите со рестриктивна релативизација и еднинско согласување, затоа што тие се покажуваат како проблематични. За разлика од нив, множинската конгруенција во рестриктивните конструкции е регуларна – членската морфема функционира катафорски, како корелат, а зависната дел-реченица ја условува идентификацијата на референтот на именската синтагма воведена со *ог*. Конструкциите со нерестриктивна релативизација, кои се среќаваат само во формалните функционални стилови, не се толку релевантни кога е во прашање овој проблем. Тие донесуваат придружна, осамостоена информација, а нивната конгруенција, условена од тоа дали се однесуваат на *еден...* или на синтагмата воведена со *ог*, исто така, не претставува проблем.

Пред да преминеме кон образложение на тезата, накратко ќе се осврнеме на описите на ова прашање во други јазици: во граматика или во одделни статии. Во еден напис поставен на Интернет² се разгледуваат следните примери:

(1) *One of the students who are American was late.*
(‘Еден од студентите што се Американци задоцни’).

(2) *Only one of the students who is American was late.*
(‘Единствено/Само еден од студентите што е Американец задоцни’).

и за нив се вели дека во (1) релативната дел-реченица се однесува на ‘студентите’, па затоа е прирокот во множина, додека во (2), дел-реченицата се однесува на ‘еден’ – и прирокот е во еднина. Понатаму, се поставува прашањето дали е можна реченицата:

(3) *One of the students who is American was late.*
(‘Еден од студентите што е Американец задоцни’)

со значење дека само еден студент е Американец и дека тој студент задоцнил.

Авторот на написот смета дека само примерот (1) е коректен затоа што во него релативната дел-реченица е рестриктивна и се однесува на подмножеството ‘студенти’ од целото множество, и ја дава парафразата: ‘Од студентите што се Американци, еден задоцни’. За примерите (2) и (3),

² <http://www.171english.cn/html/grammar/00352.html>

пак, вели дека не се коректни (со забелешка дека употребата на прилогот *единствено/само* не влијае врз прифатливоста), затоа што, логички, тие не може да се парафразираат како: 'Од студентите што е Американец, (само) еден задоцни'. Воопшто, авторот смета дека не е можно да се покаже значењето 'само еден студент е Американец и тој студент задоцни' со помош на релативна дел-реченица, дури таа и да е нерестриktivна: '(Само) еден од студентите, кој е Американец, задоцни'. Според него, со ваква реченица се дава импликација, но не и потврда за наведеното значење. Единствениот начин да се прецизира бараното значење би била, според него, следната реченица:

- (4) *The only one of the students who is American was late.*
(*'Единствениот од студентите што е Американец, задоцни.'*)

со која, пак, заменката *one* добива друга функција и значење во англискиот јазик. Меѓутоа, авторот ја зема предвид и јазичната практика, каде што, сепак, се среќава единско согласување, па тие примери ги објаснува со менување на фокусот: ако е фокусот врз (под)множество елементи, тогаш се прави множинско согласување; ако е тој врз специфичен, изделен елемент од множеството – единско.

Исти дилеми околу граматичката коректност на ваков тип реченици наоѓаме и на други интернет-страници од форумски тип³. Тука прашањето гласи што е правилно и се даваат следните двојки реченици:

- (5) *Alex is one of the employees who works 24 hours.*
(*Алекс е еден од вработените што работи 24 часа.*)
(5a) *Alex is one of the employees who work 24 hours.*
(*Алекс е еден од вработените што работат 24 часа.*)
- (6) *Alex is the only one of the employees who works 24 hours.*
(*Алекс е единствениот од вработените што работи 24 часа.*)
(6a) *Alex is the only one of the employees who work 24 hours.*
(*Алекс е единствениот од вработените што работат 24 часа.*)

Одговорот на прашањето⁴ е дека и (5) и (5a) се прифатливи во зависност од фокусот: во (5) фокусот е на 'Алекс', во (5a) на 'вработените'. Во втората двојка реченици, прифатлива е само (6), затоа што 'единствениот' еднозначно го става фокусот врз 'Алекс', па оттаму можно е само единско согласување.

³ <http://www.usingenglish.com/forum/ask-teacher/31128>

⁴ Прашањето е поставено од страна на нерегистриран учесник во форумот, додека одговорот го дава регистриран член на форумот според свое мислење.

Ќе наведеме уште еден извор од електронската мрежа⁵, кој претставува апстракт од поголема статија за конгруенцијата во релативните реченици во холандскиот јазик. Авторот на статијата ја базира својата анализа врз тврдењето дека, иако прескриптивните граматика на холандскиот јазик го третираат еднинското согласување како граматички неточно, а множинското како правилно, мнозинството холандски говорители повеќе користат еднинско согласување, особено во говорениот јазик. Причините за ваквата ситуација авторот ги бара во повеќе фактори, а ги илустрира со материјал од корпусот на холандскиот говорен јазик. Од анализата произлегува дека множинското согласување превладува со неживи именки, наспрема живите, со кои се јавува еднинско согласување. Исто така, како клучен фактор се наведуваат семантиката и синтаксата на именската група 'еден од нешто/некого', во смисла, дали во оваа ИГ има еден или повеќе детерминатори. Инаку, како аргументи за очекуваното и препорачано множинско согласување, авторот наведува три мотивации: синтаксичка (прирокот во релативната дел-реченица се однесува на ИГ чиј центар е во множина), семантичка (ИГ реферира на (под)множество) и конгруенциска (според конгруенцијата по блискост глаголот се согласува со најблиската именка, а таа е во множина).

Од аспект на логичкиот фактор, кој исто така треба да се земе предвид во толкувањето на овие случаи, ќе го наведеме тврдењето на Андрејчин (Андрейчин 1961, 314), кое се вклопува во она на традиционалната граматика и ја стеснува употребата, односно конгруенцијата, само на можнинска. Тој, разгледувајќи го примерот

(7) „Тоа беше едно од постојаните прашања, со кое се занимававме“⁶,

пишува дека конгруирањето тука е неправилно и направено со бројот (задебеленото наше, поради дополнителната информација за природата на „еден“ – број, според Андрејчин, а не неопределен член), а треба да се направи со именката „прашања“. Во парафразата Андрејчин тврди дека смислата на оваа реченица е дека прашањето за кое се зборува е дел од поголема група прашања и дека тие се занимавале постојано со сите тие прашања. И, ако е тоа смислата, бездруго има право дека „ако се постави односната замена во еднина, станува бесмислено споменувањето на 'постојаните прашања' во главната реченица“. И следните два негови примера⁷ апсолутно му ја потврдуваат тезата, бидејќи се работи за случаи

⁵ www.let.rug.nl/deswart/strucAlt/abstracts/abstract_Hogeweg.pdf

⁶ „Това беше един од постојаните въпроси, с който се занимавахме“.

⁷ „Тази книга е една од многото (книги), в които се рисуват героичните борби на нашия народ за социална справедливост“.

„Авторът на тази книга е от ония, които непосредно са преживеали описваните събития“.

во кои изделениот елемент од множеството е идентичен со другите членови на тоа множество. Во таквите случаи, апсолутно е беспредметно да се зборува за еднинско согласување.

Квирк (Quirk и др. 1985, 765) го зема предвид фокусот на релативизацијата како фактор за изборот меѓу еднинското и множинското согласување, т.е. дали подлежи на релативизација општоста или единственоста, и ги дава следниве примери:

(8) *Charlatanry is one of the many words in English that are of French origin.*

[=Of the many words in English that are of French origin, charlatanry is one.]

Шарлаџансиџво е еден од многуџие зборови во англискиоџ јазик шџџо се од француско џоџекло.

[=Од многуџие зборови во англискиоџ јазик шџџо се од француско џоџекло, шарлаџансиџво е еден.]

(8a) *Charlatanry is one of the common vices that is particularly contemptible.*

[=Of the common vices, charlatanry is one that is particularly contemptible.]

Шарлаџансиџвоџџо е еден од чесџџиџие џороџи шџџо е особено џрезрив.

[=Од чесџџиџие џороџи, шарлаџансиџвоџџо е еден шџџо е особено џрезрив.]

Од наведените описи за односната проблематика може да се заклучи дека јазичната појава што ја разгледуваме овде има белег на јазична универзалија, која горе-долу се третира на ист начин, т.е. на која џ се пристапува од аспекти што се повторуваат (природата на синтагмата 'еден од неког/нешто', рестриктивноста/нерестриктивноста, фокусот, логичкиот фактор и сл.). Имајќи ги предвид посочените согледувања, како и оние сознанија до кои дојдовме ние, во натамошниот текст ќе претставиме можна анализа и толкување на примери од македонскиот јазик.

При анализата, во некои случаи го посочуваме и контекстот на односната конструкција, зашто нејзиниот карактер може да дојде до израз само во него. Од друга страна, имаме предвид дека конструкциите чиј контекст не го наведуваме може да се проблематизираат, т.е. да се толкуваат различно во зависност од контекстот во кој ќе се постават, така што инсистираме на тоа да се разгледуваат изолирано.

Во случаите со множинска конгруенција, независно од тоа дали е релативната реченица рестриктивна или нерестриктивна, како што наведовме, ситуацијата е јасна. Ако е референтот на синтагмата воведена со *од* идентификуван (на пример, со членска морфема во функција на ана-

форска/ситуациска определеност), релативизацијата е нерестриktivна (9), (10). Ако ја условува зависната дел-реченица идентификацијата на референтот на именската синтагма воведена со *од*, членската морфема е во катафорска функција, а релативизацијата – рестриktivна (11), (12).

(9) *Еден од актуелните проблеми, за кои дискутираа својски експерти, е следниов.*

(10) *Еден од нив, кои сè уште не се огласиле, е и лидерот на оваа партија.*

(11) *Еден од факторите што се пресудни е економската криза.*

(12) *Една од земјите што не учествуваа во дебатата е Германија.*

Од друга страна, единската конгруенција не е спорна во нерестриktivните релативни конструкции, односно се среќава таму каде што зависната дел-реченица реферира на *еден...* (13), (14):

(13) *Се запозна со еден од најголемите специјалисти во областа, од кога дојрва може да се очекува.*

(14) *Многу од вработените се корумпирани. Еден од нив, кога нема да го именувам, го познавате и вие.*

Со проблем се соочуваме, како што посочивме, во рестриktivните релативни конструкции со единско согласување, зашто најголемиот дел од тие случаи е резултат на разидувањето меѓу формата и семантиката; членската морфема е во катафорска функција, а конгруенцијата – единска. Причината за несообразноста меѓу формата и семантиката се состои во центричноста, упадливоста на именската синтагма *еден...*⁸, која, бидејќи функционира како центар на сложената именска синтагма (на пример, *еден од луѓето што дојдоа/дојде?*), се наметнува како фактор за конгруенцијата, т.е. во практиката често налага единско согласување и во случаите каде што, семантички, се релативизира *од*-синтагмата. Такви се примерите:

(15) *...додека што се чува нејосредно во акцентот на вториот слој од крајот. И ова, ш. е. должината на зборот, треба да го*

⁸ Синтагмата *еден...* е елиптична, т.е. имплицитно го содржи конститутивниот елемент на синтагмата воведена со *од*.

изделиме како еден од условитѐе штио влијаел при губењето на некои консонанти во интјервокална позиција.

(16) Кај европскиѐе христијански народи тѐе се познаѐи ѓод разни имиња, а еден од терминитѐе штио се среќава е и некрстени денови. Овој назив несомнено е добиен ѓод влијание на христијанството, со оглед на тоа, штио, сѐанува збор за деновите од ...

Нормата ја отфрлува можноста за единска конгруенција во рестриктивните релативни конструкции од овој тип, што го аргументира токму со неусогласеноста меѓу формата и семантиката: парафразата на првиот пример е: 'Има повеќе услови што влијаеле при... Должината на зборот е еден од нив'; а на вториот: 'Има повеќе термини што се среќаваат. Некрстени денови е еден од нив'.

Да ги разгледаме, сега, конструкциите во (17) и (18).

(17) Никогаши не им бил наклонет на ѓошезитѐе на својата блиска соработничка. Сѐаќ, има еден од нив за кој се изјасни ѓозишивно.

(18) Мислев дека ситѐе пријателѐи би ми ѓомоѓнале. Вчера имав искуство со еден од нив штио ми го смени мислењето.

Како што се забележува, во (17) потезите на блиската соработничка се обоштени како неѓаитивни, т.е. општоокарактеризирани како такви, со оглед на ненаклонетоста. Во реченицата што следува еден елемент од посоченото множество (ѓошезитѐе) се контрастира со другите, се изделува по тоа што отстапува од нив, односно се квалификува како позитивен, што е сугерирано и лексички (преку партикулата сѐаќ). Од ист карактер е и (18), каде што пријателите се обоштени како склони кон ѓомош, а потоа еден од нив посредно, преку менувањето на мислењето, се контрастира по тоа што не го поседува тој признак⁹.

Следуваат две двојки примери што ги даваме изолирано, без контекст:

(19) Една од земјитѐе штио не учесѐвуваа во дебатата си ошѐде ѓорано.

⁹ Именските синтагми во (17) и (18) може да се парафразираат со показната заменска придавка за квалитет (ѓаков) во катафорска, корелативна функција, што укажува дека е релативизацијата од квалификувативен, а не од индивидуализирачки карактер: еден ѓаков ѓошѐз од нив за кој се изјасни ѓозишивно; еден ѓаков пријател од нив штио ми го смени мислењето.

(19a) Една од земјините шии не учествуваа во дебатите си отиде порано.

(20) Една од книжините шии ги добив за роденден ми се дојадна.

(20a) Една од книжините шии ја добив за роденден ми се дојадна.

Како што укажавме погоре, варијантите со множинско согласување, (19) и (20), не се спорни поради веќе наведените причини. Што се однесува на варијантите со единско согласување, (19a) и (20a), сметаме дека е можна само (19a) поради тоа што во неа се јавува контраст: 'таа што не учествуваа си отиде порано', т.е. релативната дел-реченица го опфаќа само центарот од целата ИГ (една), го изделува по контраст, и затоа е рестриктивна. Во (20a) тоа не е случај и овој пример би бил прифатлив само ако се постави како нерестриктивна релативна реченица:

(20б) Една од книжините, која ја добив за роденден, ми се дојадна.

Заклучни белешки:

1. Во случаите кога именската група 'еден од...' подлежи на рестриктивна релативизација со која се изделуваат елементите претставени со членуваната именка во множина според некаков признак, конгруенцијата е множинска. Ова во голема мера се потврдува со примери од практиката, иако се среќаваат и примери со единско согласување, кое, во овој случај, е неоправдано. В. пр. (15) и (16).

2. Во случаите кога именската група 'еден од...' подлежи на рестриктивна релативизација со која се изделува едниот елемент од множеството (претставен со 'еден') наспрема другите, и тоа според контраст/опозитност/различност, конгруенцијата е/може да биде единска. Сметаме дека токму воведувањето контраст¹⁰ има клучна улога за прифатливоста и оправданоста на единското согласување. Сопоставувањето по опозитност, всушност, едното го прави единствено во однос на општото. Ако не постои спротивно, тогаш нема ни потреба од изделување – за него ќе важат општите карактеристики. Во практиката, примери со оправдано единско согласување при рестриктивна релативизација среќаваме ретко, што веројатно се должи на примарноста на согласувањето по форма, па семантичките фактори (во случајов контрастот), кои би наметнале инаква конгруенција, се ставаат на втор план или воопшто не се земаат предвид. При ексцерпцијата на примери, сретнавме само еден со оправдано единско согласување:

¹⁰ Контрастот не е ексклузивитет на *еден од*-именските синтагми. Тој е суштината на секоја атрибуција. При карактеризирањето на некој ентитет како *добар*, *среќен*, *лош*, *слаб*, потребно е да се претпостави дека има и такви што не се *добри*, *среќни*, *лоши*, *слаби* итн.

- *И нема ни еден од нив што не ги чувствува сè иоболезнено анахроничностите на вчерашното, како бреме што го сиречува иолеиот напред.* (Д. Митрев, Избор: Критериум и догма.)

3. Во случаите кога именската група 'еден од...' подлежи на нерестриktivна релативизација, можно е и единско и множинско согласување, во зависност од тоа што е во фокусот на релативизацијата. Во практиката ова го потврдуваат голем број примери, со тоа што во некои од нив се забележува отстапување од нормата во поглед на сврзувачкиот збор¹¹: ако е релативизацијата нерестриktivна се препорачува употреба на релативната замена кој, а не на што. Сп.:

- *Во еден од нив, што се наоѓа во една старомакедонска книга, има иодатоци за односите меѓу Марко Крале и еговата прва жена Тодора.* (К. Симитчиев, Марко Крале во македонската народна епика.)

Призмата низ која ја разгледавме оваа јазична проблематика претставува само вовед или еден начин на толкување. Се разбира, има простор за уште подетални проучувања (самата природа на конструкцијата еден од..., видот на прирокот, употребата на само/единствено/единствениот, придавки во суперлатив и сл.), кои ги оставаме за некоја друга пригода.

Користена литература:

Андрејчин, Любомир. 1961. *На езиков иоси*. Софија: Наука и изкуство.

Минова-Гуркова, Лилјана. 2000. *Синтакса на македонскиот ситангарден јазик*. Скопје: Магор.

Quirk, Randolph и др. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman.

¹¹ Оваа отстапка е честа воопшто кај релативните реченици.

Aneta DUČEVSKA, Boban KARAPEJOVSKI, Bojan PETREVSKI

SOME ASPECTS OF AGREEMENT IN RELATIVE CLAUSES

(Summary)

Key words: dependent NP, agreement, relativization, restrictive, nonrestrictive, focus, context.

The paper deals with the issue of whether a singular or plural agreement should be applied in relative clauses headed by the noun phrase *one of the*, i.e. whether the sentences *One of the countries that help us is Sweden* and *One of the countries that helps us is Sweden* are both grammatically acceptable. Most of the prescriptive grammars state that only the plural agreement is grammatical, justifying it with syntactic (formal agreement with the plural noun) and semantic (the relative clause refers to a subset of a larger set of elements) reasons. However, data from various written texts show that examples with singular agreement are also possible, albeit in a specific context. That context includes factors like restrictiveness, nonrestrictiveness, and above all, semantic contrast. The following conclusions can be drawn from the presented analysis: a) when the relative clause is restrictive and refers to a subset of a larger set of elements (the focus of the relativization is on the plural noun), the agreement is plural; b) when the relative clause is restrictive and refers to a single element of the subset (presented by *one*) by opposing it in terms of contrast (the key factor), thus focusing on its uniqueness, the agreement is/could be singular; c) when the relative clause is nonrestrictive, both singular and plural agreement could occur, the focus of the relativization remaining the sole factor for the choice.